Diverse oplysninger om familien Lange i forbindelse med deres ejerskab af Skomagergade 31 og/eller Farver Hammers Gaard (Skomagergade 33, Ringstedgade 1, 3 og 5)

....

Rasmus Jensen Lange (født ca. 1630 - død 1708) har ikke været ejer af nogle af de nævnte ejendomme, men er alligevel interessant i denne sammenhæng. Han er far til Anders Rasmus Lange, som bliver den første i Langeslægten der bliver ejer af både Skomagergade 31 og Farver Hammers Gaard.

Rasmus Jensen Lange er kræmmer/købmand og ejer en gård i Skomagergade "lige ud for Ringstedgade". Dette ordvalg tyder på at denne gård har ligget nogenlunde på det sted, som vi i dag kender som Skomagergade 50.

Rasmus Jensen Lange er gift to gange - først med Maren Nielsdatter Wind, med hvem han får 6 børn, og efter Marens død i 1683 gifter han sig igen i 1684 med Mette Nielsdatter Plouw og får yderligere tre børn, hvoraf Anders Rasmusen Lange er den førstefødte.

Anders Rasmussen Lange (født 1684 - død 1749) køber i starten af 1700-tallet de sidste to gårde på nordsiden af Skomagergade. Han rydder de eksisterende bygninger helt eller delvist og bygger en ny stor firelænget købmandsgård med diverse side og bagbygninger.

Til en stor købmandsgaard på den tid hørte - udover en hovedbygning med beboelse og evt. forretningslokale - staldbygninger, foderlo, avls– og pakhus samt bryghus med redskaber også til brændevinsfremstilling. På gårdspladsen var der som regel en brønd, og så var der lokummer og ofte et hønsehus.

Anders R. Lange har været en på mange måder driftig mand - Arthur Fang beskriver ham i sin bog "Roskilde II" som en slags grosserer, en matador og en smart spekulant, og han blev da også en af byens helt store ejendomsbesiddere. Dette kunne bl.a. konstateres i forbindelse med de store brande i byen i 1731 og 1735, hvor A. R. Lange var blandt de mest skadelidte, og følgelig også fik de største erstatninger. Købmandsgården i Skomagergade 31-33 undgik dog branden i 1735.

Allerede i 1701 (hvor han var 17 år gammel) bliver han nævnt som købmand - det er nærliggende at antage, at han på tidspunktet deltager i sin fars købmandsforretning. Han bliver rådmand i Roskilde i 1714 og ender som ældste rådmand med 32 års virke . Da byen i 1735 sendte et bønskrift til majestæten om økonomisk støtte til at få bygget et nyt rådhus efter det, som brændte i 1731, var Anders Rasmussen Lange sammen med borgmesteren og en anden rådmand medunderskriver.

Ikke mindst var han i en periode konsumptionsforvalter, d.v.s. at han havde forpagtet den praktiske opgave med at opkræve byens konsumptionsafgift - et ansvarsfuldt og vellønnet job.

Ved sin død i 1749 blev han begravet i Roskilde Domkirke, hvor også hans hustru senere blev begravet.

Anders R. Lange var gift med Margrethe Davidsdatter Jesek (død 1753) med hvem han fik fire børn, hvoraf 2 skulle blive ejere af hhv. Skomagergade 31 og 33, nemlig Rasmus Lange og Maren Lange.

Sønnen Rasmus Lange erhverver Skomagergade 31 og 33 i 1765, så i de 16 år mellem 1749 og 1765 er ejendommen i hænderne på andre medlemmer af slægten.

Rækkefølgen må formodes at være sådan :

Johan Nielsen Lange (1705-1758) - søn af Niels Rasmussen Lange, der var (halv)bror til Anders R.Lange. Også Johan N.Lange var købmand.

Anders Johansen Lange - søn af ovennævnte Johan N.Lange og ligeledes købmand. Et kvalificeret gæt må være, at Anders overtager ejendommen efter faderens død i 1758, og at det er ham der i 1765 sælger ejendommen til byens borgmester siden 1763 - Rasmus Lange.

Rasmus Lange (født 1719) erhverver sin fars gamle købmandsgård i 1765. Han har været byens borgmester siden 1763, og han har åbenbart en plan om at bygge sig en standsmæssig bolig på det sted hvor han voksede op, og han gør to ting : han jævner formentlig hele den gamle købmandsgård med jorden, og da hans plan øjensynlig er "kun" at bygge sin nye ejendom på den del af ejendommen, som i dag kendes som nr. 31, sælger han ret hurtigt den anden del af grunden - hjørneejendommen Skomagergade/Ringstedgade til sin svoger kommerceråd Johan Jørgen Holst.

Det forekommer sandsynligt, at det er Ramus Lange der har været den bærende kraft i byggeriet, som senere er omtalt som "opført til samme tid og i ens byggestil", og det blev i hvert fald tilfældet, da Johan Jørgen Holst døde kort efter at han havde fået skøde på den endnu ikke færdigbyggede ejendom primo 1767.

Rasmus Lange var nu værge for sin storesøster Maren Andersdatter Lange, og han tog godt vare på søsterens interesser.

Som søn af en købmand - om end en af de mest driftige af slagsen - var det ingenlunde det almindelige at få en karriere som den Rasmus Lange fik:

Eksamen fra Roskilde Skole 1738, tog exam. phil. 1739, exam. theol. 1743, volonteur i danske kancelli 1744; 22 jan. 1745 sekretær i samme kancelli; 1747 sekretær ved protokollen i Højesteret; 22 marts 1760 udnævnt til kancelliråd; 29 juli 1763 borgmester i Roskilde; 1768 udnævnt til justitsråd.

Maren Andersdatter Lange (født 1713) storesøster til borgmester Rasmus Lange - blev ejer af Skomagergade 33 i forbindelse med sin mands død i 1767.

Hun boede i ejendommen frem til 1775, hvor den blev afhændet til en københavnsk vintapper Marcus Nygaard, der var flyttet til Roskilde for at drive bryggeri og brændevinsbrænderi.

Han nåede dog kun at eje stedet i to år før han afhændede den til byens magistrat, som havde behov for en passende bolig til chefen for den husareskadron, der ved kongelig resolution af 16/7 1777 var blevet tillagt Roskilde.

Det vides ikke hvor længe Maren A. Lange levede, men vi ved, at hun ved folketællingslisten for 1787 står opført som beboer i familien Langes hus i Skomagergade 31, og der har hun været godt op i halvfjerdserne.

Maren Andersdatter Lange's liv og skæbne var egentlig ret usædvanlig, og det har åbenbart inspireret tidligere skolelærer Aksel N. Bak til at skrive en artikel til JUL I ROSKILDE årgang 1981 med overskriften "Roskildepige i 1700-tallet"

Denne artikel følger herefter :

Roskildepige i 1700-tallet

Tekst og foto: Aksel N. Bak

En af de rigeste og formentlig mest ombejlede unge piger i Roskilde for 250 år siden var Maren Andersdatter Lange. Da hun blev født i 1713, blev hver 6. pige døbt Maren (af »Marina«, o: som hører til havet), viser statistikken. Hun var datter af Anders Rasmussen Lange (1684–1749) og Margrethe Lange, f. Jesch (1687–1753).

Anders Rasmussen Lange var storkøbmand og ejede meget jord og adskillige ejendomme i Roskilde. Han sad mange år i byens råd og var forpagter af consumptionen. Det var en afgift, som skulle opkræves på mange af de varer, der førtes ind i byen – især fødevarer. At lede denne opgave var et betroet og vellønnet job. Arthur Fang beskriver ham i sin bog »Roskilde II« som en slags grosserer, en matador og en smart spekulant.

Til en stor købmandsgård hørte på den tid stald, foderlo og vognremise. Der var et avls- og pakhus samt bryghus med redskaber også til brændevinsfremstilling. På gårdspladsen mellem de fire længer var brønd og locum. Tit også et hønsehus. Virksomheden var i regelen blandet købmandshandel med tilhørende landbrug. Således havde man en jordlod til græsning på byens mark.

Købmændene var dengang de førende borgere i byen. De havde formue, og de havde lidt finere manerer end den mere jævne borgerstand. En ting manglede de dog: boglig lærdom, og det følte de givet ved mange lejligheder. Selv hos de rigeste købmænd var en ting som bøger et næsten ukendt begreb. Kun meget få unge var det på den tid forundt at komme på latinskole, og endnu færre gik universitetsvejen for f.eks. at blive præst eller jurist. Blandt de studerende betragtedes købmændene vel ofte lidt nedladende som spidsborgere eller filistre. Men en sød ægteviv fra en velbeslået købmandsfamilie var nu ikke at foragte – heller ikke blandt lærde akademikere. Og Maren Lange blev da også allerede som 19-årig viet til en kendt præst i Hvedstrup ca. 10 km nordøst for Roskilde.

Men før brylluppet i 1732 kom Maren ud for stærke oplevelser i sin kære hjemby. Roskilde havde dengang ca. 1500 indbyggere, der næsten alle boede i stråtækte huse, tætbeliggende langs smalle gader. Ligegyldigt om man var rig eller fattig, gik man rundt i evig angst for tre ting: krig, pest og ildebrand. Svenskekrigene for 75 år siden var noget af det værste, byen havde oplevet. Men også den store nordiske krig 1700–20 havde bidraget til, at byen i første halvdel af 1700-tallet var særdeles forarmet. Pesten i 1711 oplevede Maren ikke, men den gjorde et så dybt indhug i byens befolkning, at tre ellers nedlagte kirkegårde atter måtte tages i brug. Og gennem hele sin opvækst har hun hørt mange beretninger om pestens gru.

Endelig indtraf en af de værste ildsvåder i byens historie i april 1731, en måned før Maren fyldte 18 år. Ikke mindre end 22 gårde og 25 huse nedbrændte. Især gik det ud over Algade og Sct. Olsgade. Desuden brændte rådhuset med dets uerstattelige arkiver.

Af de efterladte opgørelser fra de skadelidte ligger den fra Marens far, Anders Rasmussen Lange, helt i top. Han mistede 118 husfag (et husfag er det husrum, der ligger mellem to lodrette vægstolper i et bindingsværkshus) fordelt på 3 gårde og et hus. Værdien opgives til 2900 rigsdaler. Endvidere møbler og redskaber til 6200 rdl. – Brandforsikring eksisterede ikke, men man kunne ansøge kongen om hjælp. Anders Rasmussen Lange fik 5420 rdl. fra majestæten.

I J. Kornerups dejlige bog »Roskilde i gamle dage« (1892) findes en malerisk skildring af, hvordan byen så ud i Maren Langes barndom. Husene i de krumme snævre gader lå uregelmæssigt ud og ind og med ret rummelige gårdspladser og haver. Gaderne var slet brolagte med små toppede sten, og langs gademidten løb rendestenen. Husene havde kviste med snirklede eller spidse gavle. De fattiges huse var tækket med strå. På håndværkernes huse dinglede mange underlige

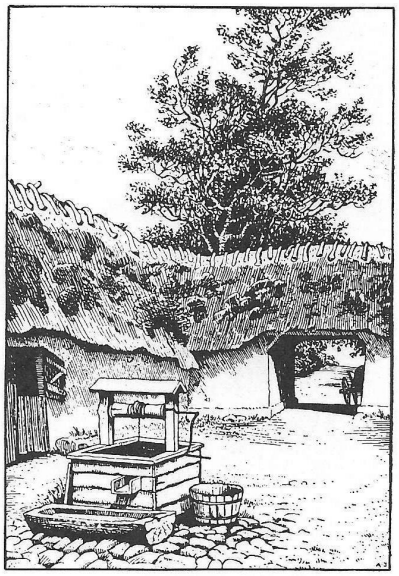

Udkørslen i Hvedstrup gamle præstegård.

skilte. – Men alt dette maleriske og ærværdige gik til grunde i de store brande i 1731 og især i 1835. Formentlig alle påsatte.

Som barn og ung hørte Maren Lange til de priviligerede. Langt den største del af byens beboere var fattige. Mest fordi de var plaget af skatter, der kunne sige sparto til, hvad en skatteminister i dag kan udspekulere. I perioden 1700–1720 opkrævedes krigsskat, indkvarteringsskat, told- og consumptionsskat, kopskat, parykskat, heste- og karosseskat m.m. Og skulle en prinsesse giftes, måtte borgerne betale prinsesseskat. Consumptionsskatten søgte mange at snyde sig fra. Også kopskatten var meget forhadt (»kop-« fra tysk »Kopf« = hoved; en skat, hvor hver indbygger betalte lige meget uanset indkomst og formue).

Allernederst i den sociale elendighed lå en stor skare tiggere og vagabonder. I dag forarges man over ødelagte vejskilte og smadrede ruder. Men det er barnemad mod den terror, som 1700-tallets laveste socialgruppe kunne finde på. Ildebrande var deres mest yndede hævn mod samfundet og dets uretfærdighed.

I 1732 indtraf den mest skelsættende begivenhed i Maren Langes tilværelse. Som før nævnt giftede hun sig da som 19-årig med sognepræsten i Hvedstrup, Albert Kjeldsen Schytte. Han var 64 (fireogtres)

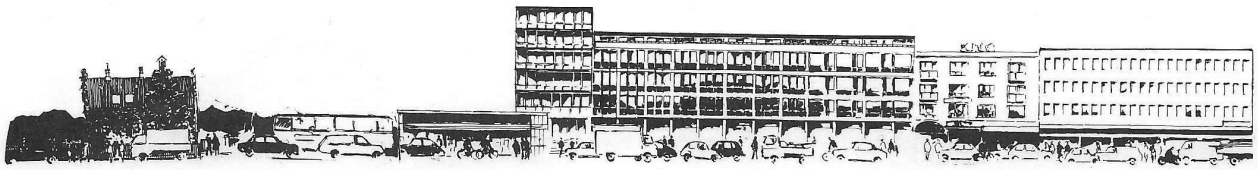

Hjørnet af Skomagergade (t.v.) og Ringstedgade (t.h.). Det forreste hus er nuværende nr. 33, og bagved ligger nr. 31. De er stadig i brug som købmandshuse, men er naturligvis ombygget mange gange, siden Maren Lange boede her som barn og senere som »gamle madam Holst«. Nr. 33 benævnes i dag »Farver Hammers Gård« - efter familien Hammer, der ejede ejendommen i tre generationer (1839-1939). Den ejes nu af Roskilde kommune. Nr. 31 ejes af købmand Allan Gundersen, og hele huset benyttes til TTU, der oprindelig stod for Tekstil- og Trikotagefabrikkernes Udsalg. Tekstilfabrikkerne lå i Ringstedgade.

år og barnløs i sit tidligere ægteskab. Men faderpligter kendte han tilfulde. Han havde nemlig ved sin tiltrædelse som 34-årig i 1702 giftet sig med sin forgængers 46-årige enke Anna Elisabeth Borch (f. Suhr) - sådan som det var skik blandt præster dengang, dersom man ville opnå et godt embede. Og med Anna Elisabeth fulgte 10 børn fra hendes første ægteskab. I de 28 år, han var gift med hende, sørgede han godt for sine mange stedbørn, fik således flere af dem gift med præster i omegnen.

Nu var 10 børn aldeles ikke usædvanligt på den tid. Maren kom ud af en søskendeflok på 11, og i Albert Schyttes hjem havde de været 16 hel- og halvsøskende. Maren og Albert Schyttes ægteskab forblev barnløst.

Albert Schytte var på mange måder en usædvanlig mand. Han var som 14-årig blevet sendt på kostskole i Sorø, og som 17-årig blev han indskrevet på Københavns Universitet. Efter 9 års studier med særlig vægt på fremmedsprog, hvorved han erhvervede magistertitlen, blev han udnævnt til rektor ved Kristianssand skole. I året 1700 blev han subrektor i Sorø, hvorefter han som nævnt flyttede til Hvedstrup i 1702. Han var af velhavende familie, fik bl.a. i faddergave en bondegård, og under studierne i hovedstaden betalte forældrene alle udgifter. Embedet i Hvedstrup med anneks-sognet Fløng var vellønnet, så hvad økonomi angår, var han en værdig ægtefælle til et medlem af familien Lange i Roskilde. Trods aldersforskellen synes Maren og Albert Schytte at have levet i et harmonisk ægteskab, og Maren blev en god støtte for pastor Schytte i hans alderdom.

Ved et tilfælde ved vi en del om den tilværelse, som Maren Lange fik i Hvedstrup-Fløng pastorat i de følgende 12 år (1732-44). Hendes mand, magister Schytte, har med større omhu og ildhu end sædvanligt ført kirkens embedsbøger. I Hvedstrup var der 5 små gårde og i nabolandsbyen Herringløse boede der 22 bønder med hele, halve eller fjerding jorders brug. Annekssognet med landsbyerne Fløng, Soderup og Marbjerg betalte ikke tiende til præsten, men til rektoratet i Roskilde Latinskole, der til gengæld gav magister Schytte 16 rdl 4 mark årligt samt offer og accidenser (gejstliges biindtægter) for hans tjeneste ved Fløng kirke.

I embedsbogen, der normalt er en kort og tør fortegnelse over årets kirkelige handlinger, krydrer han mange af optegnelserne om sine sognebørn med personlig ros eller ris - især det sidste. Mest forarges han over de mange uægte børn og ikke mindst over deres mødre, der ikke altid var lige pålidelige, når det gjaldt oplysning om, hvem der var far til deres barn. Besvær har han også med tiggere, som han kalder »almisse-hoveder«. Han fortæller, at mange enker blev viet til hjemsendte soldater eller til indvandrede skåninger. Endelig er det optegnelser om krøblinge, sindssyge og om drukkenskab, overtro, ja, endog om et mord. Altsammen afspejlet i korte glimt som i følgende eksempler:

1733, 5. Marts iordet en Betler kaldit Jørgen Rasmussen Kiste, fordum Stodder-fogit udi Roskilde, 56 gl.

1733, Invocavit. Endelig kast iord paa den udi Østrup ihjelslagne Niels Jensen, som var Smede-Bodilds Søn. Søsteren angaf for mig, at en ved Nafn Brasch hafde givet ham hans Bane i Jens Jydes Hus i Østrup - men hvo der underkøbte Søsteren til at rømme, Moderen og andre Vidner til enten at tie eller forsværge sig ved Processens Drift, faar de tilsammen paa hin Dag at svare. Han var 27 Aar gl.

1733, 3. Pinsedag, begravet den gl Cicilia af Herringløse - over 100 aar gl.

1734, Søndag mellem Nytaar og Hellig 3 Konger er døbt Peder Larsen unge men stachede Gaard-Mand af Flyng hans Tvillinger Cidse og Anna.

1734, 7. S e Trin trolovede jeg i Flyng Niels Andersen af Grenadér Corps og Helvig Christensdatter - saa kaldit Fruen i Flyng - fordi hun hafde haft en Grenadér, med hosføyede Attest om hendes Mands Død. Hun var nær frugtsommelig og vovede jeg for hendes Æres Skyld denne Forretning i Haab om, at Forargelse kunde forebygges (Barnet blev døbt 9. S. e. Trin. - 14 Dage efter Trolovelsen).

1734, Dom 11 a Trin. Jordet Doven Jens Hansen, som sagde sig selv fra den 4ding Jord i Herringløse, hans Datter Elisabeth 4 uger gl.

1735, Dom. 1 a Trin. Jordet Inger Schonnings afgangne Jens Andersens, var et stort almisse-hovet, 70 til 80 aar gl.

1735, 15. Juli kast iord paa Niels Andersen Grenadér 25 aar gl., som var Helvig Helvig Christensdatter, Fruens Mand i Flyng.

Den idylliske baggård til Skomagergade 33. Gennem porten ser man henad Blågårdsstræde.

1735, 25. Juli kast iord paa afg. Niels Andersøn, fordum en agted Boe-Mand i Mabierg og en brav Mand, men fattig paa det siste. 67 aar gl.
1735, 8 a Trin iordet Ole Pedersens liig, før den unge kaldit, 70 aar gl. Duede intet, hverken da hand var Gaard-Mand eller Huus-Mand.
1735, 23 a Trin. er Morten Diderichsen, den forhadte Huus-Mand i Soderup, hans Datter døbt Bodild. Anne Anders Andersens bar, Faddere var ingen uden Ecclesia menigheden, som blev der om ombedet.
1736, 7 a Trin iordet Dorthe Ole Pedersens af Flyng 48 aar gl. - hun hafde i nogle Aar gaaet taabelig og raabt: Verden skal vendis!
1737. Midfaste. døbt Maren Olufsdatters uægtè Barn Ellen - Ursula hendis Stifmoder af Flyng bar. Faddere eller vidner paaraabtes Menigheden.
1737, Festo Trin. kast iord paa Peder Jensen Stifmoder kaldet, 45 aar gl., var Hyre i Flyng.
1741, 3. Søndag efter Hellig 3 Konger begravet Karen Pedersdatter, Elias Svendske Husmands Kone af Mabierg 50 aar gl ungefehr.
1741, Misericordia, iordet en gl ubekendt Mand, som gik om og betlede, havde laant Hus i Soderup, hvor han døde om Natten. Ingen vidste hans Nafn.
1742, Septuagesima begravet Peder Hansen Husmand i Mabierg, mentes 81 aar gl., var indskreven i de fattiges Tall.
1742, Torsdag i Fasten begravet en gl fattig Betler, døde om Natten hos Anders Andersen i Flyng, hvor hand hafde laant Hus.
1742, St. Bededag. Kast iord paa et aargammelt barn, hed Carl Rasmussen, Moderen en Kieltring, Smede Bodilds Datter, Faderen var Soldat ved de gevorbne (de hervede tropper).
1742, 10. Juli begravet Anders Hemmingsøn Boe-Mand og Bondefogit i Soderup, 66 aar gl.

Inden sin død nåede Albert Schytte i 1742 at medvirke til opførelse af de første skoler i sognene (Herringløse og Fløng skoler), en sag, der lå ham meget på hjerte. Men han var svagelig af helbred og måtte i sine sidste år have hjælp af en kapellan. Søndag d. 14. november 1744 blev han meget ilde tilredt ved en løbskkørsel på vej hjem fra gudstjeneste i Fløng kirke. Fem dage senere døde han og blev bisat i det nordre kapel ved Fløng kirke, hvor hans første hustrus kiste stod. Dette kapel havde han i 1719 købt som gravplads for sig og sin familie. I 1902 blev kapellet inddraget til ligkapel for Fløng kirke, og kisterne nedsat i en grav på kirkegården umiddelbart udenfor.

Maren Schytte var ved sin mands død i 1744 31 år. Tre år senere giftede hun sig med den 45-årige Roskilde-købmand Johan Jørgen Holst og vendte hjem til sin fødeby. Johan Holst var commerceråd, d.v.s. medlem af det collegium, som administrerede byens handel. Han var således en mand med indflydelse, og i årene 1761-63 opførte han »Sukkerhuset« i Roskilde, der kom til at ligge på hjørnet af Sct. Olsgade og Sct. Olsstræde. Det var et moderne sukkerraffinaderi, og huset ligger

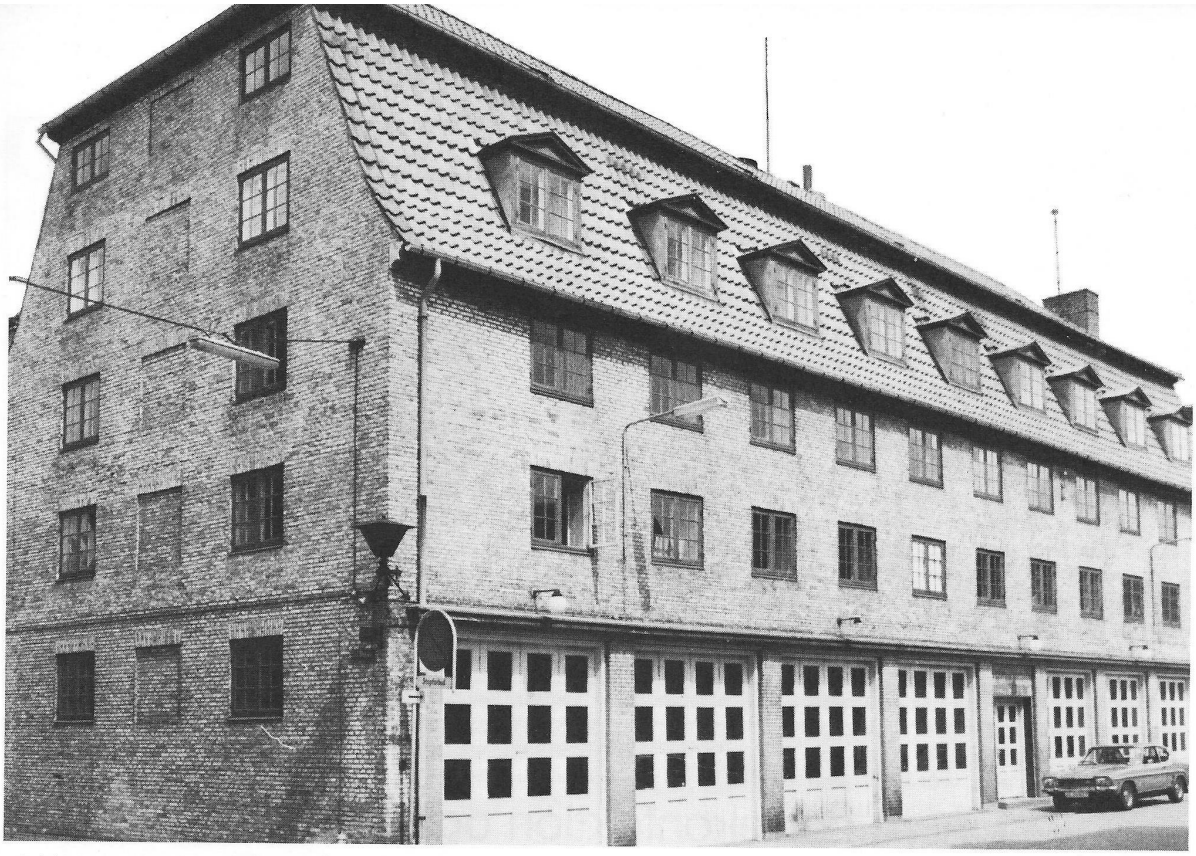

»Sukkerhuset«, Sct. Olsgade 1, hvor der produceredes sukker i årene 1763–79.

der endnu – en imponerende, massiv og velproportioneret bygning i fire etager.

Det var før sukkerroernes tid, og til fabrikationen anvendtes importeret råsukker fremstillet af sukkerrør på Sct. Croix i dansk Vestindien. I 1760 var der udstedt koncession til 14 sukkerraffinaderier, hvoraf de fleste lå i København. Roskilde-raffinaderiet var blandt landets mindste, idet dets produktion i 1770 opgives til en værdi af 15.000 rdl. mod f.eks. Helsingør 20.000 og Odense 25.000 rdl.

Sædvanligvis havde ejeren både mester, svende og drenge på kost og logi. Det daglige arbejde begyndte kl. 5 om morgenen. Ved 7-tiden var der en times pause, ligeledes ved middagstid. Derefter arbejdedes der til kl. 19, eventuelt med overarbejde i travle perioder. Virksomheden beskæftigede en halv snes voksne plus et antal ungarbejdere. Den årlige løn for en mester var ca. 320 rdl., for en svend ca. 100 rdl. og for en arbejdskarl 70 rdl. Det svarede stort set til lønningerne i snedker-, tømrer- og murerfaget.

Både Johan og Maren Holst lagde alle deres kræfter i det nye raffinaderi. Formentlig også størstedelen af deres kapital. Allerede fra starten var der økonomiske vanskeligheder, men de red stormen af ved at optage københavnske interessenter og direktører i virksomheden.

Det hele fik imidlertid en brat ende ved Johan Holsts død i 1767. I den svære tid derefter fik Maren stor hjælp af sin 6 år yngre bror, borgmester og justitsråd Rasmus Lange, der var hendes lavværge. På den tid var hustruer og ugifte kvinder umyndige i formueforhold, og enker skulle have beskikket en lavværge som medunderskriver ved retshandeler. Raffinaderiet blev i 1769 solgt til føromtalte interessenter og direktører repræsenteret ved Johan Conrad og Johan Henrik Kiersting samt Peter Wasserfall. Maren blev boende i ægteparrets ejendom siden 1767, Skomagergade 33, det nuværende »Farver Hammers Gård«. Tidligere ejede familien både nuværende nummer 31 og 33 i Skomagergade, som Maren Langes far formentlig erhvervede i begyndelsen af 1700-tallet.

Hvornår Maren Lange døde, ved vi ikke, men i folketællingslisten for 1787 står hun opført som beboer i familien Langes hus, Skomagergade 31. Antagelig fik Maren lov til at leve, til hun var højt op i halvfjerdserne. Således blev ringen sluttet. Maren vendte tilbage og levede sidste halvdel af sit liv i den by, som hun holdt så meget af, og hvor hun var vokset op. Og endda i sit fædrende hjem, der dog i mellemtiden havde gennemgået en tiltrængt fornyelse og ombygning. En enkelt skygge må dog nok have hvilet over hendes sidste år: Hun havde ingen børn, til hvem hun kunne overlade alt det jordiske gods, som hun i sit lange liv havde samlet, og som hun på udmærket måde havde forvaltet.

Litteraturhenvisning

Arthur Fang: Roskilde I og II (1945 og 1970).
Arthur Fang: Roskilde i gamle dage (1921).
J. Kornerup: Roskilde i gamle dage (1892).
Lotte Fang: Roskilde brænder (1973).
T. A. Colding: Legatfamilien Lange (1926).
Hans Hansen: Mag. Schytte i Hvedstrup. Fra Københavns Amt 1943.
Peter Bondesen: Farver Hammers Gård. Historisk årbog for Roskilde Amt 1976.
Fanny Fang: Museumsgården i Roskilde (1931).
P. P. Sveistrup: Den danske sukkerhandels og sukkerproduktions historie (1945).
L. V. Birck: Sukkerets historie (1967).
Steffen Linvald: Sukker og rom (1967).
Hans Chr. Johansen: Dansk Socialhistorie 4 (1979).
Axel Steenberg: Dagligt liv i det 17. og 18. århundrede I og II (1969).